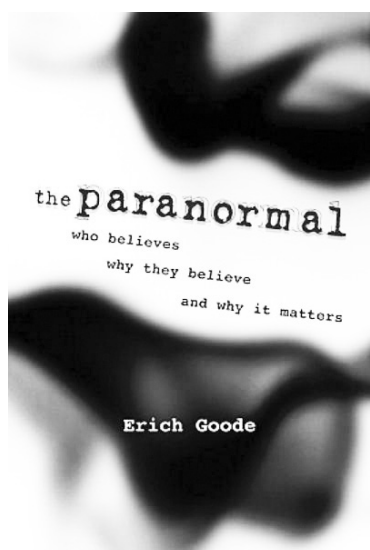

Erich Goode

The Paranormal: Who Believes, Why They Believe, and Why It Matters

New York, Prometheus Books, 2012., 335 p.

Erich Goode američki je sociolog koji se specijalizirao na području sociologije devijantnosti. Njegov interes odnosi se prvenstveno na općenito devijantno ponašanje, ali i upotrebu droga, te moralnu paniku kao reakciju društva na devijaciju. Umirovljen je 2003. godine na Odsjeku za kriminalologiju Sveučilišta u Marylandu.

Knjiga Ericha Goodea pod naslovom *Paranormalno: tko vjeruje, zašto oni vjeruju, i zašto je to važno* bavi se slabo istraživanom temom unutar sociologije, a to je fenomen paranormalnoga. Goode ističe koncepte, ideje i vjerovanja o anđelima, ekstra senzornoj percepciji, vidovnjacima, astrologiji, duhovima, komunikaciji s mrtvima i neidentificiranim letećim objektima (NLO). Navedeni paranormalni fenomeni prihvaćeni su kao “valjani” u značajnom dijelu američke javnosti. Analiza

raširenosti i prihvaćanja paranormalnoga fenomena odnosi se većinom na SAD, a jednim dijelom na ostatak Zapada. Knjiga se sastoji od predgovora, tri dijela, te popisa literature i indeksa. Ova recentno objavljena knjiga je na engleskom jeziku i ne postoji njen prijevod na hrvatski jezik.

U prvom, uvodnom dijelu knjige, Goode opisuje i definira paranormalno vjerovanje, prikazuje popularnost tih vjerovanja u javnosti, daje pristupe paranormalnom fenomenu, te način na koji se paranormalno mišljenje i “zdravorazumsko” mišljenje razlikuju od znanstvenoga mišljenja. U drugom dijelu knjige autor prikazuje raznolike paranormalne sustave vjerovanja. Analiza sustava vjerovanja uključuje astrologiju i vidovnjake (uključujući raspravu o Nostradamusu kao vidovnjaku), kreacionizam, parapsihologiju (vjerovanje u psi fenomene), te ufologiju (vjerovanje u NLO-e kao svemirske letjelice vanzemaljaca). U trećem dijelu knjige autor razmatra institucionalne poveznice, odnosno način na koji je paranormalno ugrađeno u šire društvo. Tu je prvenstveno riječ o poveznicama paranormalnoga i religije, paranormalnoga u medijima, te paranormalnoga u politici i društvenim pokretima. Zadnje poglavlje trećega dijela daje kratak pregled paranormalnih vjerovanja i zaključak.

Goode upozorava da su paranormalna vjerovanja prihvaćena u značajnoj mjeri u američkoj javnosti, da su paranormalne teme prisutne u televizijskim programima, serijama, New Age knjigama, te da je to zanemarena sociološka tema koja se može sociološki razumjeti i istražiti, što je pogotovo značajno u kontekstu društva u kojem je znanstvena metoda i znanstveno mišljenje hegemonijsko, odnosno dominantno "vjerovanje" ili pogled na način kako svijet funkcionira. U tom smislu, paranormalno i znanstveno mišljenje su načini stvaranja tvrdnji o prirodi stvarnosti. Oni se razlikuju jer koriste različite epistemologije ili načine znanja i strategije za skupljanje informacija i dolaženja do zaključaka. Razmatrajući pristupe paranormalnim vjerovanjima Goode se zalaže za društveni konstruktivizam i emsku perspektivu (pristup *insajdera*) kako bi se istražila paranormalna vjerovanja. Pri tome je najvažnije utvrditi kako, zašto i s kojim posljedicama se u njih vjeruje, a ne to jesu li ta vjerovanja istinita ili nisu. Paranormalna vjerovanja su društveno konstruirani fenomen koji ovisi o etiketama i definicijama društvenih aktera, a ponajviše znanstvenika. Neke od tih definicija dovode do negativnih konotacija, dok im znanstveno treba pristupiti na neutralan način. S obzirom da paranormalna vjerovanja nisu prihvaćena u utjecajnim i dominantnim društvenim krugovima, njihovo prihvaćanje se može razmatrati i kao oblik devijacije jer nisu konvencionalna i nedostaje im legitimnost.

U dijelu koji se bavi paranormalnim sustavima djelovanja, glavno Goodeovo pitanje je kako se ona generiraju i održavaju. Goode je prikazao četiri oblika. Na prvom mjestu su paranormalna vjerovanja koja ovise o odnosu profesionalnih praktikanata i klijenata, u kojem klijenti plaćaju usluge i savjete za nedaće u životu koje im pružaju astrolozi, vidovnjaci i drugi. Na drugom mjestu su vjerovanja koja počinju s religijskom tradicijom ili nekom drugom duhovnom organizacijom, a tu je riječ o kreacionizmu, kao paranormalnom vjerovanju o načinu na koji je Bog stvorio svemir i svijet. Treći oblik paranormalnih vjerovanja na životu održavaju inovatori, teoretičari i istraživači koji se drže forme, ali ne i sadržaja znanosti. Riječ je o profesionalnim parapsiholozima koji istražuju psi fenomene u posebnim publikacijama i časopisima koji se bave tom tematikom, baš kao i drugi prirodni ili društveni znanstvenici u svojim časopisima i publikacijama. Na četvrtom mjestu je oblik paranormalnoga koji je po svojoj prirodi "grassroots" fenomen i dio je šire i više amorfne javnosti, uz utjecaj medija i časopisa. Ovdje je riječ o vjerovanju da su NLO-i vanzemaljske letjelice.

Kod institucionalnih poveznica, Goode naglašava da paranormalna vjerovanja najdirektnije artikuliraju tri društvene institucije na makro razini, a to su religija, mediji i društveni pokreti. Kod religije postoje mnoga vjerovanja koja su za prirodne znanstvenike paranormalna, a i paranormalna vjerovanja su u određenoj mjeri supstitut u odnosu na religijska vjerovanja. U medijima se paranormalna vjerovanja učestalo pojavljuju, prezentiraju se pozitivno i imaju određeni utjecaj na publiku. Također, dio su i zabave. Ipak, uz porast prestiža medija raste i skeptičnost medija prema paranormalnom. U politici i društvenim pokretima paranormalno služi kao subverzivni izazivač kojega političari ili društveni pokreti mogu iskoristiti za širenje svojih političkih ciljeva, a tu se prije svega bavi prethistorijom američkih Indijanaca, islamskom nacijom i kreacionizmom, uz osvrt na prisutnost teorija urote u političkom životu danas.

Goode u knjizi ističe sociološke značajke paranormalnih vjerovanja. Američke obrazovne ustanove i edukacijski sustav obeshrabruju paranormalna vjerovanja, a ona ipak ostaju iznimno popularna u javnosti, što ukazuje na ograničenja procesa socijalizacije koji se odvija u obrazovnom sustavu i društvu. Također, paranormalna vjerovanja često pokazuju različite paralele s povezanim procesima u drugim društvenim kontekstima. Primjerice, vjerovanje da su NLO-i izvanzemaljski svemirski brodovi dio je šire priče u političkim teorijama urote. Nadalje, spremnost javnosti da pribjegava paranormalnim vjerovanjima i objašnjenjima neobičnih pojava pruža uvid u recepciju javnosti i utjecaj masovnih medija. Isto tako, paranormalna vjerovanja smatraju se nekonvencionalnim u *mainstream* društvenim krugovima, pa su važna i za istraživanja devijantnoga ponašanja.

U zaključku Goode naglašava da je znanost dominantna i hegemonijska, da pruža objašnjenja zašto su stvari onakve kakve jesu i da time demistificira svijet. Paranormalna vjerovanja su kontrahegemonijska, populistička (izazov su *establishmentu* i eliti, uz povezanost s konzervativizmom), zabavna, te nude misterij i magiju. Goode smatra da je moguće da paranormalno mišljenje nadopunjuje racionalno ili empirijsko mišljenje, te da je prisutna njihova sektorizacija. Kada je rizik nekoga djelovanja velik i ishod neizvjestan, ljudi se okreću paranormalnom, a kada znanost, medicina ili tehnologija pružaju rezultate i dovode do željenoga cilja, ljudi koriste racionalno ili empirijsko mišljenje. Privlačnost paranormalnoga je u tome da nudi brojne stvari koje se ne nalaze u sekularnom, materijalističkom i znanstvenom pristupu stvarnosti, a naglašava interesantnu i zabavnu narativnost, populističku crtu, te emocionalnu i intuitivnu smislenost.

Ova knjiga je važna jer je jedna od rijetkih koja se na sociološki način bavi istraživanjem popularnosti paranormalnih vjerovanja i mišljenja u suvremenim društvima i njihovom odnosu sa znanstvenim mišljenjem. Knjiga *The Paranormal: Who Believes, Why They Believe, and Why It Matters* namijenjena je prvenstveno sociolozima iz područja sociologije kulture, devijacije, religije, ali i obrazovanja i znanosti, a isto tako i drugim srodnim društvenim i humanističkim znanostima koje mogu pokazati interes za istraživanje ovoga područja.

Goran Goldberger

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu